

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені Г.С.Сковороди

На правах рукопису

Бугрій Олена Володимирівна

ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ УМІНЬ РОБОТИ З ПЕРІОДИЧНОЮ ПРЕСОЮ

ІЗ.00.01 – теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 1993

00814145 (N)

Робота виконана в Криворізькому державному педагогічному інституті.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор Л.В.Кондрашова

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України В.І.Лозова;

кандидат педагогічних наук, професор О.А.Кобенко.

Провідна установа: Київський державний педагогічний інститут іноземних мов.

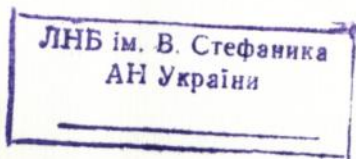
Захист відбудеться " 4 " лютого 1994 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К ІІЗ.24.С2 у Харківському державному педагогічному інституті ім. Г.С.Сковороди за адресою: 310168, м.Харків, вул. Блюхера, 2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського державного педагогічного інституту ім.Г.С.Сковороди.

Автореферат розісланий " 2 " січня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Золотухіна С.Т.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Активне творче ставлення школярів до навчання, рівень їх знань у різних галузях науки, техніки, культури великою мірою залежить від розвитку пізнавальних інтересів, самостійності мислення, прагнення до самоосвіти. У процесі формування цих якостей важливу роль відігравє преса – одне з найбільш повних і оперативних джерел найрізноманітнішої інформації, знань.

Дослідження характеру і глибини впливу преси на школярів, що являють собою суспільну групу, в якій іде процес накопичення знань про навколишню дійсність, дозволяє говорити про загальні завдання преси і процесу навчання. Як преса, так і навчання виконують інформаційно-пізнавальну і розвивальну функції, використовують дидактичні закономірності у відборі й подачі матеріалу. В цілому й завдання в обох полягають у формуванні поглядів, у вихованні певних якостей особистості. Соціальна відповідальність за собіє масової інформації зближується з відповідальністю чколи за виховання, оскільки питання торкається формування характеру, ідеалів, світогляду, емоційних стосунків людей.

Шкільна практика, дослідження /Л.М.Боголюбов, А.К.Громцева, С.А.Кіперман, Л.О.Ніколаєва, О.П.Симанчук, В.О.Сухомлинський та ін./ показують, що преса виступає в навчально-виховному процесі дійовим засобом, що стимулює інтерес до знань, набуття учнями вмінь, навичок, необхідних для активної пізнавальної діяльності.

Педагогічний потенціал преси чключає й емоційний аспект. Образна жива подача інформації дозволяє посилити вплив не лише на розум, а й на почуття. У відгуках на найзлособенніші події виявляється оціночне ставлення учнів до різних явищ життя, формується переєксання. Однак ефективність педагогічного потенціалу періодики визначається перш за все умінням школярів раціонально використовувати її матеріал. Формування вмінь працювати з періодикою не може бути процесом ізольованим від формування вмінь пізнавальної діяльності.

Проблема формування вмінь і навичок останньої розглядається в працях психологів і педагогів Ю.К.Бабанського, В.В.Давидова, О.М.Кабаньчої-Меллер, Н.О.Менчинської, І.Т.Огороднікова, В.Ф.Паламарчук, П.І.Підкасистого, Н.Ф.Тализіної, І.Т.Федоренко, А.В.Усової та інших.

Проблема формування вмінь працювати з періодичною пресою до-

сліджувалась в наукових працях А.М.Алексюка, В.І.Андрєва, В.І.Бв-
докімова, Б.І.Коротяєва, В.І.Лозової, А.М.Сохора, Т.І.Шамової та
інших.

Разом з тим шкільна практика потребує значно глибших відпо-
відей на питання про оптимально ефективні способи формування в
учнів умінь працювати з періодичною пресою, як співвідносяться
засоби і способи формування вмінь роботи з періодикою, з усією
системою навчання і, звісно, яке місце вони посідають в цій си-
стемі, які функції вчителя і учнів під час виконання роботи з пе-
ріодичною пресою.

Сказане дає підставу стверджувати, що пошуки відповідей на
поставлені питання є для шкільної практики актуальними і мають
теоретичне і практичне значення. Це й обумовило вибір теми до-
слідження.

Об'єктом дослідження є процес формування у школярів умінь
роботи з періодикою, а предметом дослідження – дидактичні умови
формування в учнів умінь працювати з періодичною пресою.

Мета дослідження – виявлення специфічних особливостей, шля-
хів ефективно організації роботи учнів з періодичною пресою в
процесі навчання.

Нам була сформульована гіпотеза, що раціонально організова-
на і систематична робота з періодикою сприяє оволодінню усіма уч-
нями глибокими і міцними знаннями, прийомами і засобами пізнаваль-
ної діяльності, якщо:

- формування у школярів інтересу до періодики і установки
на систематичну роботу з нею є важливим завданням усіх учителів
школи;
- вчителі будуть систематично навчати школярів раціональним
умінням роботи з періодикою і творчому використанню набутих
знань і вмінь у наступній пізнавальній діяльності та в суспільній
практиці;
- робота з періодикою буде організовуватися з урахуванням
вікових та індивідуальних особливостей школярів.

Відповідно до поставленої мети і гіпотези визначені такі
завдання дослідження

1. Вивчити стан проблеми, що досліджувалась у психолого-пе-
дагогічній літературі і педагогічній практиці.
2. Розробити про раму формування умінь роботи з періодикою.

3. Виявити шляхи, засоби й дидактичні умови, які сприяють найбільш ефективній педагогічній роботі і експериментально перевірити вплив роботи з періодиком на глибину і міцність знань учнів.

4. Розробити методичні рекомендації на допомогу учителя по формуванню у школярів умінь роботи з періодиком.

Методологічне і теоретичне обґрунтування дослідження складає вчення про видну нервову діяльність /І.П.Павлов, І.М.Сеченов, П.К.Анохін/, положення сучасної філософської і психолого-педагогічної науки про закони пізнання й організації навчально-пізнавальної діяльності /М.М.Алексєєв, К.О.Абульханова-Славська, Є.В.Ільєнков, П.М.Копнін, Є.В.Шорохова, С.Л.Рубінштейн, Дж.Брунер, Г.С.Костяк, П.Я.Гальперін, Д.Н.Богоявленський, Н.О.Менчинська, М.М.Скаткін, Г.І.Щукіна та ін./ про активність суб'єкта і об'єкта в процесі трансформації знань /Л.П.Арістова, О.В.Брушлинський, В.І.Євдокимов, В.І.Лозова, Т.І.Шамова/, про формування загально-навчальних і спеціальних умінь /Ю.К.Бабанський, О.М.Кабанова-Меллер, Н.Ф.Тализіна, А.В.Усова/.

Комплексний підхід до вивчення проблеми обумовив застосування таких методів дослідження:

- теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з проблем дослідження;
- емпірично-теоретичного методу гіпотетичного судження і моделювання;
- емпіричного методу спостереження, порівняння, опитування;
- вивчення змісту матеріальних носіїв інформації /документальних джерел, учнівських робіт, анкет/;
- педагогічного експерименту, спрямованого на виявлення дидактичних умов раціональної організації роботи учнів з періодиком;
- кількісної і якісної обробки експериментальних даних.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: розкриття сутності і особливості роботи школярів з періодиком; визначені дидактичні умови і шляхи формування умінь роботи з періодиком; виявлений характер її впливу на якість знань учнів, на розвиток пізнавального інтересу; визначені способи і прийоми організації роботи з періодиком на уроці.

Практична значущість дослідження полягає в розробці програми умінь роботи з періодиком, методики їх формування в учнів і

розробці методичних рекомендацій для вчителя.

Апробація і впровадження результатів дослідження.

Основні висновки і результати дослідження запроваджені в практику роботи шкіл Новосархангельського району Кіровоградської області, м.Кривого Рогу і Дніпропетровської області, Криворізького педінституту.

Окремі аспекти дослідження неодноразово обговорювалися на щорічних наукових конференціях в Кіровоградському, Криворізькому, Харківському педагогічних інститутах; доповідались на проблемних семінарах учителів, керівників шкіл і органів народної освіти; висвітлювались на республіканських науково-практичних і науково-теоретичних конференціях /Київ, Кіровоград, Кривий Ріг, Харків/.

На основі результатів дослідження розроблений спецкурс для студентів географічного факультету Криворізького педагогічного інституту, підготовлена серія статей і методичних рекомендацій для учителів, студентів, викладачів вузів.

На захист виносяться:

1. Теоретичні положення організаційної роботи з періодикою.
2. Програма формування вмінь роботи з періодикою.
3. Результати експериментального дослідження впливу матеріалу періодики на глибину і міцність засвоєння учбової програми.
4. Способи і умови формування умінь роботи з періодикою.

СТРУКТУРА І ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури.

У вступі дається загальна характеристика дослідження, обґрунтовується його актуальність, ступінь розробленості проблеми в психолого-педагогічній літературі, обґрунтовується мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження, формулюється гіпотеза, розкриваються методологічні і теоретичні основи, описується комплекс методів, використаних в роботі, відображається наукова новизна, теоретична і практична значущість дослідження, накреслені шляхи їх апробації і застосування результатів, викладені основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі "Теоретичні основи формування у школярів умінь роботи з періодичною пресою" поданий аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування учбово-пізнавальних

умінь, розглядаються різні підходи до класифікації умінь, пропонується орієнтовна програма формування умінь роботи з періодикою і на основі теоретичних узагальнень дається обґрунтування умов, які забезпечують результативність формування у школярів умінь роботи з періодикою.

Робити висновки про успішність пізнавальної діяльності учнів пропонується за різними ознаками: зовнішнім проявом мимовільної уваги і довільним зусиллям до зосередженої роботи, вибору доцільних способів діяльності, а головне – за результатами якості знань, ступеня сформованості пізнавальних умінь.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури є підстава стверджувати, що в науці ще немає єдиної точки зору на класифікацію умінь, відсутня єдність і в термінології. Такі прийоми, як порівняння, формулювання висновку, підведення під поняття, визначення поняття, умовиводи, класифікація і інші Н.Ф.Талізін називає початковими логічними прийомами. О.М.Кабанова-Меллер відносить логічні операції до прийомів активізації, до прийомів активно-почуттєвого мислення і навчальні практичні дії, які також формуються емпірично, у процесі оволодіння знаннями. Практичними прийомами навчальної діяльності учні оволодівають згідно з рекомендаціями за зразком. Прийоми активізації конкретно-чуттєвого мислення спираються на відтворення образів пам'яті і уяву при роботі з різним навчальним матеріалом /читання географічної карти, малюнка, тексту і т.д./.

О.М.Кабанова-Меллер визначає прийоми навчальної роботи як систему дій, яка використовується для розв'язання навчальних завдань, хоч склад цієї системи дій, як правило, ще не проаналізований /тому вчителі і передають раціональні прийоми навчальної роботи практично, за зразком/, вважає необхідним і можливим спеціально навчати прийомам пізнавальної роботи з метою оволодіння змістом навчальних предметів і культурою розумової праці. Прийоми навчальної роботи можуть бути частковими, узагальненими, складними, можуть формуватися і застосовуватися в межах одного предмета і бути міжпредметними. Показником сформованості прийому є перенесення його в нову учбову ситуацію, в практичну діяльність. Такий прийом характеризується як узагальнений. Його формування забезпечується самою методикою /зовнішні умови/ і усвідомленим засвоєнням його учнями /внутрішні умови/. Узагальнені прийоми є однією з ефективних умов одержання нових знань.

У такому випадку /при переході від загального до конкретного/ прийом трансформується або включається без змін у нову систему дій. Успіх такої операції в самостійній навчальній діяльності є показником розумового розвитку поряд з критеріями словесно-образного і абстрактного мислення. Такі новоутворення простежуються як у віковому плані, так і в індивідуальному розвитку і виявляються в свідомій розумовій діяльності: організованості, системності, керуванні.

О.М.Кабанова-Меллер розрізняє прийоми навчальної роботи і уміння. Навчальні вміння формуються, на її думку, на основі прийомів, вони являють собою "систему правильних і швидких дій при вирішенні завдань", - це перший етап оволодіння навичками. На відміну від навичок, в умінні система закріплених дій є "розгорнутою" і сприймається учнями в елементах, у діях. У навичках дія сприймається лише під контролем свідомості, відрізняється автоматизованістю.

У роботі Н.Ф.Талізінної поняття "прийом", "вид пізнавальної діяльності", "пізнавальне вміння /дія/" - синоніми. Ці терміни використовуються при характеристиці вмінь, що входять в три групи: початкові логічні прийоми мислення, специфічні прийоми пізнавальної діяльності і загальні, міжпредметні, глибини пізнавальної діяльності. Автор бачить серйозний недолік сучасної освіти в нерозробці видів пізнавальної діяльності /вмінь/ з кожного предмету, хоча певні кроки в цьому напрямку зроблені. Це означає, що фактично не вирішене питання про критерії знань, бо знання функціонують, реалізуються не при відтворенні понять і визначень, а в діях з цими знаннями.

У практиці навчання, як відомо, раціональні прийоми /їх логіко-психологічний зміст/ не виділяються і не фіксуються в процесі навчання, не стають предметом спеціальної уваги вчителя і учнів, а це призводить до неефективних затрат часу на виправлення теоретичних і практичних помилок учнів, до низького рівня знань.

Разом з тим, підкреслює Н.Ф.Талізінна, виділення змісту кожного вичу /пр. йому/ пізнавальної діяльності - особливе завдання. Це стосується перш за все тих специфічних прийомів пізнавальної діяльності, оволодіння якими сприяє засвоєнню понять, базових для названої навчальної дисципліни.

Сформоване узагальнене специфічне пізнавальне вміння може

бути досить легко перенесене в цикл предметів. Як і О.М.Кабанова-Меллер, Н.Ф.Тализіна бачить в формуванні узагальнених прийомів пізнавальної діяльності один з шляхів розвиваючого навчання.

У зв'язку з цим при побудові змісту навчання з предмету і визначенні послідовності його вивчення необхідно враховувати зв'язки і взаємовідношення за всіма трьома лініями: а/ предметні специфічні знання; б/ специфічні види діяльності; в/ логічні прийоми мислення і логічні знання, що входять до них, - робить висновок Н.Ф.Тализіна.

Ю.К.Бабанський дав класифікацію загальних /загальнонаукових/ умінь з позиції загальної структури діяльності і процесу засвоєння знань. Його класифікація містить в собі три групи загальнонавчальних умінь і навичок: навчально-організаційні, навчально-інформаційні і навчально-інтелектуальні. Як і інші автори, він виділяє наприклад, такі складні синтезовані вміння, як вміння мотивувати свою діяльність, планувати її і вміння здійснювати самоконтроль за результатами. Це ті вміння, за якими можна робити висновки про свідоме ставлення особистості до навчальної роботи. Сформованість таких умінь означає якісно новий ступінь навчання, коли його розвиваюча і виховуюча функції реалізуються в єдності. Для цього всі фактори навчання - зміст, методика і практика - повинні бути пронизані ідеєю формування прийомів навчальної роботи різного ступеня складності /О.М.Кабанова-Меллер, В.Ф.Паламарчук/.

Розглянуті вище теоретичні положення дали нам підставу виділити і дослідити вміння працівників з періодичною пресою, які необхідні учням як для навчальної діяльності, так і для самоосвіти.

Формування умінь роботи з періодикою не може бути процесом, ізольованим від формування умінь самостійної пізнавальної діяльності навчального характеру. Це дві складові єдиного процесу. Самоосвітні та навчальні вміння формуються на основі перенесення способу дії в інші умови. Вони можуть бути узагальнюючими /міжпредметними/, специфічними для окремого учебного предмету, нерациональними і раціональними, репродуктивними і продуктивними /в тому числі і творчими/.

У практиці навчання учнів спостерігається перенесення навчальних умінь в самоосвітню діяльність і навпаки. Це взаємне перенесення створює сприятливі умови для удосконалення навчання

школярів.

Далі в розділі розглядаються рівні розвитку вмінь роботи з періодичною пресою та показано, що вміння найуспішніше формується за таких умов:

чітко визначеної загальної мети навчальної діяльності в розумінні результату дій та мети вправ;

розуміння правил та послідовності виконання дій, спрямованих на досягнення мети діяльності;

розуміння техніки виконання дій та їх кінцевого результату, тобто зразка, якого треба досягти;

постійного самоконтролю якості дій шляхом виявлення їх результатів, які склалися в уяві, або за зоровим сприйняттям зразків;

своєчасного виявлення відхилень, помилок і недоборок у навчальній роботі та внесенні поправок у свої дії при повторному виконанні цих дій;

правильної самооцінки успіху в досягненні конкретної мети навчальної діяльності.

В другому розділі - "Експериментальне дослідження проблеми формування в школярів умінь роботи з періодичною пресою" - розглядаються організація, зміст і результати педагогічного експерименту.

Матеріали, одержані нами на першому етапі /констатуючий експеримент/, вивчення досвіду вчителів дозволили встановити, що існуюча практика організації учбового процесу не забезпечує належним чином формування в учнів умінь працювати з періодикою. А це пов'язано з недооцінкою можливостей останньої у забезпеченні свідомого і міцного засвоєння основ наук і творчого використання цих знань у житті.

Тому мета формуючого експерименту полягала в тому, щоб виявити вплив раціонально організованої роботи з періодичною пресою на рівень засвоєння навчального матеріалу і обґрунтування умов, які забезпечують формування в учнів умінь і навичок самостійної пізнавальної діяльності.

У дослідженні ми виходили з того, щоб учні систематично включалися в активну розумову діяльність, в розв'язання посильних пізнавальних завдань; щоб робота з періодичною пресою логічно поєднувалася з усіма видами діяльності учителя і учнів на уроці; щоб

навчальні завдання з використанням матеріалів преси диференціювалися з врахуванням можливостей та індивідуальних здібностей школярів; щоб зміст навчальних завдань ускладнювався у міру оволодіння уміннями роботи з періодикою.

Для експериментальної роботи були взяті два сьомих класів ШІ №8 Кривого Рогу, які найбільшою мірою відповідали б завданням дослідження, а саме: дотримання всіх вимог і компонентів, крім тих, що перевіряються. Із двох сьомих класів для дослідження ми виділили VII-а, який за об'єктивними показниками /свідчення успішності/ був найслабшим. На думку вчителів, цей клас мав нижчий рівень за загальним розвитком порівняно з VII-б класом /контрольним/.

Педагогічний експеримент проводився протягом двох навчальних років /1990 - 1992 рр./ з одним і тим же складом в експериментальному і контрольному класах.

Розпочинаючи роботу в VII класі, врахували усі обставини, які ускладнюють дослідницьку роботу: по-перше, складність навчального матеріалу з географії і внаслідок цього труднощі, що виникли при його вивченні; по-друге, слабкий розвиток в учнів VII класу умінь і навичок самостійної розумової діяльності. З перших днів дослідницької роботи ми виявили в учнів VII-а класу тільки вміння переказувати прочитане словами підручника; невміння виділити в нескладному тексті газети основну думку і дати оригінальну відповідь на питання вчителя. Більш складними логічними операціями /складання плану прочитаного, виділення основної думки, зіставлення вивчених явищ/ більшість учнів не володіла.

На основі вивчення педагогічної і методичної літератури з курсу "Географія" /VII-VIII класи/, а також передового педагогічного досвіду учителів шкіл був розроблений експериментальний матеріал до окремих тем названого курсу: VII клас - "Головні особливості природи Землі", "Материки і океани", "Африка"; VIII клас - "Рациональне використання природних ресурсів і охорона природи", "Населення і трудові ресурси", "Загальні риси господарства: склад, структура, основні принципи в умовах ринкових відносин", "Територіальна організація господарства".

Розпочали з простих видів навчальних завдань, коротких за часом і нескладних за змістом, поступово ускладнюючи їх, переходили до складніших завдань. Так, у VII класі в експериментально-

му викладанні були використані такі завдання:

Прочитати поданий матеріал або його частину і передати зміст прочитаного.

Прочитати поданий текст і відповісти на питання, сформульовані так, що на них немає прямої відповіді.

Прочитати поданий текст і розповісти про явище, використовуючи зміст тексту і зміст ілюстрації до нього.

Прочитати текст і скласти план прочитаного.

Прочитати текст і на основі прочитаного скласти схему або таблицю.

Прочитати дві або кілька статей про одне явище, на матеріалі яких зробити про нього висновки.

Продовжуючи експериментальну роботу у 8 класі з тим самим складом учнів, ми закріпили ті вміння та навички, які діти набули в 7 класі. З поданого переліку видів самостійних робіт у VIII класі особливо були виділені найбільш складні види завдань, спрямованих більшою мірою на аналітичну діяльність, а не на відтворення. Завдання спрямовувалися на виявлення причинно-наслідкових зв'язків у вивчених явищах. У деяких завданнях від учнів вимагалось зробити висновок до прочитаної статті. Застосовувалися також завдання, в яких вимагалось довести ту чи іншу тезу, використовуючи матеріал статті.

Виходячи з того безперечного стану, що самостійна робота учнів є однією з основних ланок навчального процесу і вона – не тільки засіб закріплення викладених учителем нових знань, а й засіб самостійного набуття учнями нових знань, ми відібрали той матеріал, який цілком доступний для самостійного засвоєння учнями без попереднього викладу його вчителем і ввели в процес навчання завдання, які вимагали від учнів роботи над новою для них темою із залученням матеріалу преси.

Перебудова навчального процесу на уроці в нашому експерименті проходила в напрямку організації роботи учнів з періодичними виданнями у всіх ланках навчального процесу і в логічному зв'язку з іншими видами діяльності вчителя та учнів на уроці.

В паралельному класі /контрольному/ заняття проходилися традиційно: опитування учнів, пояснення вчителем нового матеріалу, робота над закріпленням набутих знань і домашнє завдання. Ніякого втручання експериментатора в навчальний процес в контрольній паралелі не дозволялося.

На третьому етапі був проведений експеримент у школах м.Кривого Рогу та школах Дніпропетровської області, що мав масовий характер.

Характерною особливістю на цьому етапі експериментального навчання було те, що поруч з перспективним тематичним плануванням роботи з періодикою використовувалася вибірковий підхід до тем експериментальних уроків. Експериментальна робота проводилася у різних класах середньої загальноосвітньої школи на матеріалі географії і біології. На цьому етапі перевірялася ефективність поєднання різних видів роботи з періодичною пресою, розроблялися рекомендації подальшого удосконалення навчального процесу.

У ході педагогічного експерименту ми вивчали вплив роботи з періодикою:

- а/ на глибину і міцність засвоєння навчального матеріалу;
- б/ на рівень сформованості пізнавальних умінь у ході роботи з періодикою;
- в/ на темп та інтенсивність виконання учнями завдань;
- г/ на ставлення учнів до роботи з пресою.

Результати експерименту підлягали якісному й кількісному методам аналізу, після чого ми дійшли висновку про позитивний вплив періодики на роботу учнів, на глибину і міцність знань.

Оцінку ефективності формування в учнів умінь працювати з періодикою проводили методом математичної статистики.

Для знаходження коефіцієнта кореляції ми користувалися таблицею:

Таблиця I

Показники :	+	:	-	:	Всього
+	a		b		a + b
-		c	d		c + d
Всього	a + c		b + d		a + b + c + d

і отримали:

Таблиця 2

Класи	Виконали без помилок	Допустили помилки під час виконання завдання	Всього
Експериментальні	78	18	96
Контрольні	50	96	146
Всього	128	114	242

Коефіцієнт кореляції:

$$r = \frac{ad - bc}{\sqrt{(a+c)(b+d)(a+b)(c+d)}};$$

$$r = \frac{78 \times 96 - 50 \times 18}{\sqrt{205521472}} \approx 0,45$$

Середня помилка кореляції:

$$m_r = \frac{1 - r^2}{\sqrt{n}} = \frac{1 - 0,2}{\sqrt{242}} = \frac{0,8}{15} \approx 0,05;$$

а відношення:

$$\frac{r}{m_r} = \frac{0,45}{0,05} = 9, \text{ що більше від } 3, \text{ таким чином, цей коефіцієнт}$$

кореляції можна вважати правильним.

Для визначення міцності навичок ми знайшли критерій /K/

$$k = \frac{K_2}{K_1}$$

Для цього у контрольних і експериментальних класах перевірили вміння виділяти головну думку, скласти план прочитаного, порівнювати явища, що вивчаються безпосередньо після навчання і через кожні чотири тижні після першої перевірки /протягом навчального року/. Потім виводили середнє значення кількості помилок, допущених учнями експериментальних класів у першому / m_{31} / і в другому випадку / m_{32} /, а також учнями контрольних класів / m_{k1} , m_{k2} /, що дало можливість знайти:

$$K_2 = \frac{m_{32}}{m_{31}} = \frac{6,2}{3,4} \approx 1,82; \quad K_1 = \frac{m_{k1}}{m_{k2}} = \frac{10,2}{8,8} \approx 1,16.$$

Звідси критерій міцності навичок:

$$K = \frac{K_e}{K_k} = \frac{1,82}{1,16} \approx 1,57$$

Отже, одержані дані показують, що міцність навичок в учнів експериментальних класів вища, ніж в учнів контрольних класів.

Цікаво виділити, як у процесі роботи з періодикою, що проводилася в експериментальному класі протягом двох років, змінилося ставлення учнів до цієї роботи. Ми запропонували учням експериментального класу в кінці навчального року анонімно відповісти на запитання: що їм подобається в роботі з періодикою /з журналом, газетою/ і що не подобається; яку роботу з журналом, газетою навчилися виконувати самостійно, якою мірою впливає матеріал періодики на виконання домашніх завдань.

У жодній із відповідей ми не знайшли негативного ставлення учнів до роботи, яку проводили з періодикою. Багато учнів одностайно відзначили, що їм подобається така робота, що вона залучає їх працювати самостійно, і що ця робота полегшує їм виконання учбових домашніх завдань.

Таким чином, дослідження дозволило сформулювати головні висновки:

1. Аналіз практики роботи школярів з періодикою показує наявність позитивного досвіду, який характеризується прагненням творчих учителів ефективно використовувати періодику в учбовому процесі. Але незалежно від рівня педагогічної майстерності вчителів практичний досвід має істотний недолік: у більшості вчителів склалася традиція всю роботу з періодикою зводити до домашніх завдань. Вважаємо неправильним всю роботу над матеріалом періодичних видань виносити на домашнє завдання по-перше, тому що учні не будуть виконувати її раціонально, якщо їх не навчити правильним прийомам на уроках, а по-друге, для учбової роботи такого роду необхідно використовувати час навчальних занять в школі, інакше не можна усунути перенавантаження учнів домашніми завданнями.

2. Формуванню вмінь роботи з періодикою сприяє система індивідуальних самостійних завдань, яка поступово ускладнюється. Це сприяє усвідомленню учнями теоретичних і практичних дій, розкриттю особистої перспективи самостійної учбової праці і створенню потреб в знаннях, розвитку умінь самостійно використовувати

ти засвоєні знання і навички при зустрічі з новими навчальними проблемами.

Успіх формування в учнів умінь працювати з періодикою обумовлений певними дидактичними умовами: завдання для самостійної роботи повинно в принципі відповідати реально існуючим у школярів умінням; мати детально алгоритмізовану інструкцію по виконанню необхідних дій; сформованість в учнів знань, які дозволяють зрозуміти мету, зміст і послідовність виконання завдань; наявність у змісті завдання елементів пошукової діяльності; контроль і самоконтроль за ходом виконання завдань, надання учителем своєчасної допомоги у вигляді додаткового пояснення прийому і способу виконання дії.

3. Робота з періодикою позитивно впливає на якість знань школярів, забезпечує їх розширення і поглиблення, сприяє формуванню стійких пізнавальних інтересів і активізації розумової діяльності школярів.

Показниками вияву пізнавального інтересу до знань, який формувався під впливом матеріалів преси, що використовувалися в учбовому процесі є: встановлення самими учнями тематичного зв'язку газетно-журнальних публікацій і змісту учбового матеріалу; прагнення учнів до самостійного аналізу, оцінки того чи іншого факту, явища; їх участь за власним бажанням у відборі матеріалів преси, які пов'язані з вивченням шкільних дисциплін; прагнення учнів до обміну з товаришами і вчителями цікавими фактами, науковими даними, які виходять за рамки учбової програми.

Дослідження, безумовно, не вичерпує всіх проблем роботи з періодикою в навчальному процесі. Потребують розробки: принципи відбору матеріалу періодики для різних форм організації навчально-виховної роботи; методи і прийоми індивідуальної роботи учнів з періодичною пресою; шляхи оптимізації роботи учнів з різними засобами пізнавальної інформації.

Основний зміст дослідження відображений в таких публікаціях:

1. Про класифікацію навчальних умінь // Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів та студентів: Тези доповідей. - Харків: ХДПІ, 1992. - с. 27-28.

2. Групова робота на уроці як форма диференційованого навчання // Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів та студентів: Тези доповідей. - Харків: ХДПІ, 1992. - с. 76-77.

3. Самоосвіта в системі формування професіоналізму майбутнього вчителя // Формування професіоналізму майбутніх учителів в умовах педагогічного вузу / За загальною ред. Л.В.Кондрашової. - Кривий Ріг: КДПІ, 1992. - с. 35-37.

4. Досвід формування професійних інтересів у майбутніх учителів // Формування професіоналізму майбутніх педагогів в умовах педагогічного вузу / За загальною ред. Л.В.Кондрашової. - Кривий Ріг: КДПІ, 1992. - с. 118-120 /у співавторстві/.

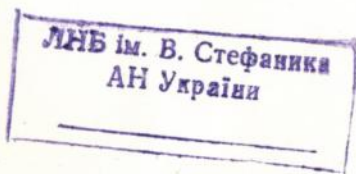
5. Формування в учнів узагальнених пізнавальних умінь // Рідна школа. - 1993. - №2. - с. 31-34 /у співавторстві/.

6. Про розвиток у майбутнього вчителя здібностей до самсаналізу й самооцінки // Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності: Тези Всеукраїнської наукової конференції. - К.: ІСДО, 1993. - с. 17-19.

7. О сущности познавательных умений учащихся // Вопросы педагогики высшей и средней школы / Под ред. В.К.Буряка, Л.В.Кондрашової. - Кривой Рог: КрГПИ, 1993. - с. 153-166.

8. Формування в учнів умінь роботи з періодикою // Гуманітарні аспекти реформування і розвитку національної системи освіти: Тези міжнародної науково-практичної конференції. - К.: ІСДО, 1993. - с. 87-88.

Буряк

М.В. Стефанів
А.В. Стефанів

464718

AB 28.990